

ODNOS MJESNE I OPĆE CRKVE (II)

Nedjeljko Ante Ančić, Split

Communio ekleziologiji svojstvena je unutarnja napetost između njezinog teološkog temelja i njegova učinka u komunikativnom strukturnom organizmu Crkve. Ona mora pomiriti, očuvati i pravo vrednovati obje svoje bitne dimenzije: živu svijest svoga teološko-trinitarnog temelja jer je djelo Trojstva i proizlazi iz trinitarnog zajedništva u Bogu; ovaj temelj mora pak doći jasno do izražaja i u strukturnom ustrojstvu Crkve.¹

Bitna pretpostavka i uzor Crkve kao zajedništva temelji se na trinitarnom Božjem zajedništvu ljubavi i života Oca i Sina u Duhu Svetomu. Vjernike čini Crkvom upravo participacija ili dionništvo u dobrima spasenja: Duhu Svetomu, novom životu, istini Evandelja, sakramentima i napose euharistiji. Communio kao zajedništvo u dobrima spasenja najčešće je isticani pojam zajedništva u Sv. pismu. Isto značenje ima i communio sanctorum, pomalo zaboravljeni članak na kraju Apostolskog vjerovanja. Općinstvo svetih ne znači samo sudjelovanje svih opravdanih i posvećenih u euharistiji i svim božanskim dobrima vječnoga života te sakramentima Crkve, nego i zajedništvo svih "svetih" na zemlji i svih svetih na nebu i na zemlji. Za blagovanje euharistije upotrebljava se izraz communio (pričest) u značenju: uzeti udjela u Tijelu i Krvi Kristovoj. Pritom se communio ne odnosi samo na čin primanja euharistije, nego i na zajedništvo koje nastaje među onima koji Krista blaguju. O tome govori Pavao (1 Kor 10,16-17): "Zar nije kruh koji lomimo zajedništvo s tijelom Kristovim? Budući da je samo jedan kruh, mi smo svi jedno tijelo, jer smo svi mi dionici jednoga kruha."

Konstitucija LG ističe da je eklezijalno zajedništvo utemeljeno u euharistijskom zajedništvu. "U lomljenju euharistijskog kruha postajući stvarno dionici Gospodinova Tijela, uzdižemo se do sjedinjenja s Njime i među sobom." (LG 7). U euharistiji se crkveno zajedništvo naznačuje i ostvaruje, ona je njegov vrhunac. I ostali sakramenti služe izgradnji zajednice tijela Kristova pri čemu je temeljna uloga krštenja u kojemu se konstitutivno pritjelovljujemo Isusu Kristu i preporučamo za udioništvo u životu njegove zajednice vjere koja svoju životnu snagu crpi sa "stola euharistije" i "stola riječi" Božje (SC 51; DV 21). Drugi vatikanski poseže s ovim izrazima za starijom biblijskom i otačkom predajom, a uvažava i svojedobne nakane reformatora. Tako se ono što je jednom u povijesnom hodu Crkve bilo potisnuto ili na stanovit način dospjelo u zaborav ponovno otkriva u novom svjetlu i iskonskoj snazi.

¹ Usp. Medard Kehl, *Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie*, Würzburg 1992, str. 52. Autor u ovoj knjizi polazi od communio ekleziologije II. Vatikanskog sabora kao odlučujućeg i autentičnog svjedočanstva za shvaćanje Crkve. Potom istražuje kako se teološko shvaćanje Crkve kao sakramenta Božjeg zajedništva aktualizira i ostvaruje u njezinoj povijesti te odražava u pojedinim sadašnjim crkvenim problemima. Za našu tematiku posebice je važan četvrti dio str. 387-459.

U slavlju euharistije sakramentalno se uprisutnjuje cijeli kršćanski misterij spasenja. U njemu se kršćanski vjernik najtješnje sjedinjuje s Kristom. No, ova osobna dimenzija susreta s Bogom ne ostaje zatvorena sama u sebe, nego je nužno otvorena eklezijalnoj dimenziji euharistije jer vodi k zajedništvu svih sudionika međusobno u Kristu. Trinitarno unutarbožansko zajedništvo u Bogu odražava se i ponazočuje preko dvostruke dimenzije euharistijskog zajedništva.

Iz ovog teološkog shvaćanja biti Crkve kao *communio*, koje sadrži temeljno sakramentalno zajedništvo s Bogom, osnovno dostojanstvo djece Božje svih krštenika, udioništvo u kršćanskim dobrima kao dar i zadaću, Sabor izvodi zaključke za promišljanje niza eklezijalnih tema u novom svjetlu i inicira nove konkretne izražajne oblike crkvenog zajedništva u kojima se praktično mora dokazati snaga *communio* teologije i okušati njezina aktualizacija u konkretnom životu Crkve. Postoji niz aktualnih eklezijalnih pitanja i problema u koje *communio* teologija unosi novi pristup i daje naznake za njihovo tumačenje sukladno teološkoj biti Crkve. To su primjerice: kolegijalitet biskupa, načelo subsidiarnosti, uloga i značenje mjesnih Crkava kao konkretizacije opće Crkve, sloboda savjesti kao vrhovno načelo čudorednog djelovanja, shvaćanje Crkve kao putujućeg naroda Božjeg, solidarnost svih vjernika u spasenju, uloga i odgovornost laika (posebno žena) u Crkvi, hierarhija istina, sloboda i odgovornost teološkog istraživanja i dr. Međutim, mi ćemo se ovdje ograničiti samo na neke relevantne dimenzije i perspektive izvedene iz *communio* karaktera Crkve. One otvaraju nove mogućnosti u shvaćanju odnosa jedne Kristove Crkve prema njezinoj konkretizaciji u Crkvama i pružaju elemente za oblikovanje kršćanskog jedinstva u duhu *communio* zajedništva.

Model "koncentričnih krugova"

Otkrivši veliko značenje pojma *communio ecclesiarum* u staroj Crkvi, Drugi vatikanski je oživio i aktualizirao ovo shvaćanje jedinstva uočivši u njemu danas mogući put Crkve u budućnost kojega joj sam Duh Božji predoznaje. Na Koncilu je Crkva sebe izrekla na autentični način jer je izrazila bitne biblijske značajke o sebi bez apologetske skučenosti otvarajući se novim teološkim spoznajama i tražeći dijalog sa svijetom i kulturama. U tom ozračju otvorenosti starokršćanska koncepcija jedinstva pokazuje se vrlo poticajnom, kako za novo promišljanje vlastitog položaja katoličke Crkve, tako i za njezin odnos prema drugim kršćanskim Crkvama. "Shvaćanje jedinstva Crkve kao *communio* jedinstva za Koncil je bio upravo ključ s kojim je započeo ekumensko otvaranje."²

Na pitanje, gdje je prava Crkva, tradicionalna teologija i katoličko učiteljstvo zastupalo je stajalište da je Crkva kao tijelo Kristovo identična s konkretnom rimsko-katoličkom Crkvom s kojom je povezana trostrukom svezom jedinstva (prava vjera, sakramenti kao sredstva spasenja, hierarhijsko zajedništvo s biskupima i papom). No, *Lumen gentium* i *Dekret o ekumenizmu* udaraju novi pravac. U ovim dokumentima napušta se pot-

² Walter Kasper, *Kirche als communio. Überlegungen zur ekklesologischen Leitidee des II. Vatikanischen Konzils*, u *Theologie und Kirche*, Mainz 1987, str. 280.

puna identifikacija između Naroda Božjega i katoličke Crkve i njihov se međusobni odnos izriče pojmom "subsisti" (= ostvaruje se, nalazi se). "Ova Crkva, ustanovljena i uređena na ovom svijetu kao društvo, nalazi se u Katoličkoj Crkvi, kojom upravljaju nasljednik sv. Petra i biskupi sjedinjeni s njime." (LG 8). Druge kršćanske konfesije ne nazivaju se više otpadnicima, nego se označuju prema svom vlastitom shvaćanju "Crkvama" i "crkvenim zajednicama" (LG 15). One se nalaze s katoličkom Crkvom u "nekom, mada ne savršenom zajedništvu" (UR 3). Na sakramentalno-strukturnoj razini Koncil nadalje utvrđuje stupnjevitu pripadnost pojedinih kršćana Crkvi Kristovoj. Njoj se potpuno pridružuju katolici, premda se odmah napominje da samo izvanjsko organizacijsko pridruženje Crkvi, pripadnost samo "tijelom", nikomu nije dovoljna bez egzistencijalne pripadnosti "srcem", tj. životom vjere i djelotvorne ljubavi. Kršćani drugih Crkava usmjereni su na Narod Božji i s njim su povezani mnogostrukim vezama zajedništva (vjera, krštenje, Sv. pismo, sakramenti, molitva, pobožnost, dobra djela); no, nisu u punom stupnju njemu pridruženi.

U konstituciji LG 15 i 16 Koncil prikazuje odnos sveopćeg naroda Božjega i vidljivog konkretnog organizma Crkve pomoću slike tzv. koncentričnih krugova.³

Isus Krist punina spasiteljske ljubavi Božje kao magnetsko središte daje smjer svim putovima spasenja i sve ih sebi privlači. Katolička Crkva, prema sačuvanim i ostvarenim elementima crkvenosti, u središtu je sveopće zajednice vjere Naroda Božjega. Oko nje su različiti krugovi čija blizina ili udaljenost od središta ovisi o izričitosti vjere i strukturalnoj cjelovitosti njihove crkvenosti. Najdalji krug čine tzv. anonimni vjernici "koji bez svoje krivnje nisu još došli do jasne spoznaje Boga i nastoje, ne bez božanske milosti, postići pravi život" (LG 16). Zatim jedan drugi krug čine nekršćanske religije među kojima posebno mjesto zauzimaju Židovi, "narod kojemu su bili dani zakon i obećanja" i koji je bio priprava Evanđelju te muslimani priznavatelji jednoga Boga (LG 16). Kvalitetno novu stepenicu čine kršćanske Zajednice i Crkve. U njima je Duh uskrslog Gospodina trajno i nedokidivo prisutan i, unatoč ljudskom grijehu i slabostima, drži konkretne zajednice vjere nerazorive u istini i ljubavi. Prema tome, one su u onoj mjeri Crkve i realizacija opće Kristove Crkve, koliko imaju ostvarene sakramentalno-strukturne elemente. Dakako, samo na ovoj razini moguće je ljudski prosuđivati. Katolička je Crkva u svom konkretnom obliku najpotpunije ostvarenje univerzalne Crkve Kristove (UR 3, LG 8). Sa svojim sakramentalno-strukturalnim ustrojem ona je konkretni postojeći oblik Crkve Kristove jer je do danas očuvala i sukladno svom početku razvijala bitne dimenzije kontinuiteta s apostolskom tradicijom (biskupski zbor i Petrova služba) i jedinstvo vjere s pomoću sakramenta zajedništva - euharistije.

Model "pomirenih različitosti"

Koncil napušta tradicionalnu teologiju isključivog jedinstva kao vraćanja drugih kršćana u katoličku Crkvu. Ona je bila bitni uzrok raskola

³ M. Kehl, nav, dj. str. 415.

istočne i zapadne Crkve i do danas je ostala zapreka jedinstvu.⁴ Međutim, za razliku od drugih kršćanskih Crkava, Katolička crkva ne smatra da je crkveno jedinstvo posve izgubljeno i da Crkve kružeći oko Krista tek moraju tražiti onaj oblik punog jedinstva kojeg će Krist Gospodin odrediti. Između tih dvaju oprečnih stajališta naziru se elementi koncilске predožbe o jedinstvu u slijedećoj formulaciji: "... iako se izvan njezina organizma (tj. katoličke Crkve) nalaze mnogi elementi posvećenja i istine, koji kao darovi svojstveni Kristovoj Crkvi potiču na katoličko jedinstvo" (LG 8). Radi se, dakle, o elementima crkvenosti i izvan vidljivog ustrojstva katoličke Crkve koji su potaknuti od Duha i održali se, unatoč svim slabostima i iskušenjima u životu odijeljenih Crkava te oni potiču na sveopće kršćansko jedinstvo. Nema govora o tome da se pojedine kršćanske Crkve i Zajednice, koje nisu bez nedostataka, odreću svoga identiteta ili zanijeću ono što smatraju bitnim dijelom svoje nauke ili povijesno izrasle crkvene strukture u korist nekog umjetnog jedinstva. One trebaju ostati vjerne Evandelju u svome povijesnom izrazu. No, za sve Crkve vrijedi poziv da svaka krene putem vlastitog obraćenja Kristu (UR 6; 7). Tako će jasnije upoznati svoje uvjetovanosti i relativnosti, preispitati svoju vjernost volji Krista, dublje se otvoriti prema trajnoj obnovi i reformi svih ljudskih propisa i pravila te još jače težiti prema punini kršćanskog jedinstva.

Drugi vatikanski naglašava da se punina istine i milosti dostiže samo po katoličkoj Crkvi (UR 3). Međutim, ona se i sama uključila u ekumenski pokret koji je nastao izvan njezinih okvira jer u njemu vidi znak vremena po kojemu Duh Božji potiče Crkve da ulože sve napore u traženju jedinstva. Među brojnim ekumenskim poticajima valja spomenuti prijedlog jedinstva što su ga iznijeli poznati katolički teolozi Karl Rahner i Heinrich Fries.⁵

Njihov smion model jedinstva izazvao je široku pozornost kod teologa različitih konfesija i do danas je aktualan i prijeporan. U osam sažetih teza, koje potom u knjizi opširno razraduju, autori predlažu put jedinstva u dva bitna koraka. Prvi je u osnovnom slaganju svih Crkava oko temeljnih istina kršćanske vjere. Budući da je za sada nemoguće postići slaganje u svim spornim pitanjima, drugi korak zahtijeva od svake Crkve da odustane od međusobnih osuda i da se obveže da neće odbacivati one izričaje koje druga Crkva smatra svojim temeljnim uvjerenjem i legitimnim povijesnim izrazom nauke svoje vjere i strukture Crkve. Sporni strukturni elementi Crkava i prijepona tumačenja vjere ne moraju se posvojiti, nego barem smatrati sukladnim Evandelju te mogućim i legitimnim izrazom Kristove Crkve. Sadržajne i strukturne razlike nisu doduše prevladane, ali prema ovom prijedlogu one se više ne smatraju dogmatskom zaprekom jedinstvu. Ovdje bi se, dakle, starokršćanski model *communio ecclesiarum* primijenio na ekumensko jedinstvo kršćanskih Crkava.

Niz interkonfesionalnih komisija i teoloških stručnjaka objavili su značajne dokumente i ulažu velike napore oko pronalaženja ekumenskog slaganja u bitnim pitanjima vjere. U posljednje vrijeme čini se da je ekumenski pokret ipak dosegao svoje granice. Pošto je očistio teren pred-

⁴ Usp. W. Kasper, nav. dj. str. 281.

⁵ K. Rahner - H. Fries, *Eintung der Kirche - reale Möglichkeit*, QD br. 100, Freiburg 1983.

rasuda i manjih spornih pitanja, on sada tek stoji pred "tvrdom jezgrom" konfesionalnog neslaganja. "Za sada mi se čini da prijedlog H. Friesa i K. Rahnera još najbolje udovoljava sadašnjoj ekumenskoj zbilji i ujedno odlučnoj volji za poduzimanje važnih koraka prema sadržajnom i strukturalnom izričitišem jedinstvu."⁶ Ovaj model jedinstva, premda predstavlja realni napredak u traženju jedinstva, nije bez nedostataka, posebice ako bi umrtvilo duh ekumenizma i nehotice doprinosilo da postojeće razlike ostanu i dalje nepomirene. U tom smislu on ne može nadomjestiti trajni dijalog oko pronalazanja slaganja u nauci i priznavanju vjere te postupnoj izgradnji obveznih struktura *communio* jedinstva.

Neki elementi communio ekleziologije

Određeni pomaci na ekumenskom polju između katoličke Crkve i drugih kršćana nisu bez odjeka i na unutarcrkvene odnose. Tako i koncilski ideja o jednoj Crkvi u i od mjesnih Crkava (LG 23) postupno ipak dobiva neke konkretne oblike polazeći od refleksije *communio* jedinstva i pravog suodnosa u njemu.⁷ Katoličko shvaćanje smatra jedinstvo jednim od četiri bitna obilježja Crkve. Ono je utemeljeno u Bogu, jedinom posredniku Isusu Kristu, jednom Duhu Svetomu, posreduje se vjerom i krštenjem, označava se i uprisutnjuje u euharistiji i temelj je sveopćenitosti i katoliciteta Crkve. Nasuprot tom temeljnom jedinstvu sve posebnosti i razlike (sociološke, kulturne, rasne) među pripadnicima naroda Božjega ne mogu biti odlučujuće. Međutim, Crkva nije neki apstraktni sustav, nego se konkretizira u određenoj kulturi i vremenu, inkarnira se u konkretne ljude i narode koji joj na svoj način daju pečat i unose u nju od početka svoje sposobnosti i specifičnosti oplemenjene Evandeljem. Svi su narodi pozvani da u novi narod Božji unose ono što je u njima dobro, vrijedno, istinito (LG 14-16). Jedinstvo tako shvaćene Crkve uvažava i priznaje razlike i posebnosti i samo se ono može nazvati jedinstvo u punini. Otvara se prostor za legitimnu raznolikost mjesnih Crkava u jedinstvu iste vjere, slavlju istih sakramenata i pod vodstvom istih pastira.

Drugi vatikanski povrh toga ustvrđuje da opća Crkva postoji samo u i od pojedinačnih mjesnih Crkava (LG 23, CD 11). Univerzalna Crkva ne nastaje, dakle, pukim spajanjem ili zbrajanjem pojedinačnih Crkava, niti su ove mjesne Crkve samo upravne jedinice opće Crkve. Njihov međuodnos je posebne naravi: Jedna drugu uključuje, jedna u drugoj prebiva. Crkva je na neki način slika troosobnog Boga i božanskih osoba u njemu. Njoj je očito primjereniji uzor trinitarnog nego jednoobrazno shvaćenog jedinstva.

Spomenuta načela *communio* jedinstva omogućuju nam razlučiti legitimnu raznolikost od isključivog pluralizma, što je vrlo značajno za praksu i odnose u Crkvi. Različitosti u smislu obogaćenja i punine moraju imati svoje mjesto u Crkvi, dok je pluralizam kao izraz suprotnosti i ne-

⁶ M. Kehl, nav. dj. str. 429.

⁷ Usp. W. Kasper, nav. dj., str. 280-289. Kasper naglašava ulogu teologije da razvija ova koncilski polazišta i svestranije razmotri dimenzije *communio* jedinstva te potiče njihovu primjenu u životu i praksi Crkve. Mi ćemo navesti neke od onih koje nam se čine važnijima.

pomirljive isključivosti suprotan jedinstvu i neprihvatljiv za Crkvu. Neke sadašnje tendencije u životu Crkve mogu se u tom svjetlu lakše uočiti i pravilno vrednovati. Težnja za jednoobraznošću i nastojanja da se sve iz centra propisuje i određuje teško može biti u skladu sa Saborskom naukom o jedinstvu u različitostima. Ako u jednoj Crkvi postoje "zakonite raznolikosti" (LG 13) onda ih Crkva za svoje dobro mora i poštivati. Između opće i mjesnih Crkava ne može biti ideal jednosmjernog komuniciranja, nego je potreban dijalog i živa međusobna razmjena svih dobara. Nužno je razvijati sve oblike kolegijalnosti, suodgovornosti i suodlučivanja te poštovati načelo subsidiarnosti. Zacijelo na ovom području mora tek dozrijevati svijest i razvijati se duh *communio* zajedništva.

Shvaćanje Crkve kao *communio* zajedništva. Božjeg baca novo svjetlo i na odnos biskupa i pape, episkopata i primata. Međusobni suodnos ovih dviju stožernih crkvenih institucija izriče se pojmom hierarhijsko zajedništvo (*communio hierarchica*) odnosno kolegijalnost biskupa. Njezino konkretno značenje vidi se na primjeru sakramenta biskupskog posvećenja. Za razliku od tradicionalnog shvaćanja Sabor uči da se u sakramentu biskupskog reda daju sve tri službe: posvećivanja, naučavanja i upravljanja ili jurisdikcije te odmah dodaje da se ova trostruka služba po svojoj naravi može vršiti samo u hierarhijskom zajedništvu s glavom i udovima kolegija (LG 22). "U bitnu strukturu Crkve (spada) da je ona kao dva žarišta jedne elipse božanskim pravom ujedno papinska i biskupska. Ni jedan od dvaju polova ne mogu se svesti jedan na drugoga. Ovo napeto jedinstvo temelj je *communio* jedinstva."⁸

Iz Saborske nauke o općem svećeništvu svih vjernika (LG 10) koja proizlazi iz njihove pritelovljenosti Kristu otkriva nam se još jedna dimenzija *communio* zajedništva naroda Božjega: nadnaravni osjećaj vjere (*sensus fidei*) (LG 12; 35). Cjelina vjernika ima nadnaravni osjećaj vjere i pokazuje ga u općem slaganju u stvarima vjere. On omogućuje vjerniku da kao po nekoj urođenoj sposobnosti rasuđuje o sadržajima vjere. Ta sposobnost se temelji na nazočnosti Duha i njegovih darova u srcima vjernika i spada u jedan od izvora teološke spoznaje. Primjerice kod novijih marijanskih dogmi teološko obrazlaganje imalo je u vjeri vjernika jedno od svojih bitnih porišta.

U pokoncilskom vremenu kao plod i nadahnuće *communio* ekleziologije nastalo je niz tijela zajedničke odgovornosti: župska pastoralna vijeća, biskupijska pastoralna vijeća, biskupijske sinode, sinode biskupa i neke druge institucije. Novo mjesto i uloga laika te njihovo sudjelovanje u životu i njihova odgovornost za Crkvu temelji se također na shvaćanju Crkve kao *communio* zajedništva. Svi krštenici i pomazanici Duhom pozvani su da budu subjekti vjere i Crkve pa više ne bi smjelo biti, barem načelno, podjele na aktivne i pasivne članove Crkve.

⁸ W. Kasper, nav. dj. str. 284.

VIELE KIRCHEN IN DER EINEN KIRCHE (II)

Zusammenfassung

Der Autor befasst sich im vorliegenden Beitrag – der erste Teil ist schon in CuS Jg. 27 (1992), S. 203-211, abgedruckt – mit der Aktualisierung des *Communitio* Begriffs. In einem ersten Abschnitt zeigt er, wie der *Communitio* Gedanke zu neuen wichtigen Ansätzen auf dem ökumenischen Problemfeld führt. Anschliessend werden dessen bedeutsame Auswirkungen auf die Bildung von neuen Strukturen und auf ein neues Verständnis in einer Reihe von innerkatholischen Fragen und Problemen aufgezeigt.

ŽIVOT

Mario Čagalj

Zima...

u naokolo studen bijela,
po iglama jela
rasula se srebrena perla.

Transparent leda
unaokolo gleda
snuždena polja blijeda.

Prosinac bijelom
pošašću hukti.

Zima je;
a u meni proljeće bukti.